

BRUSSELS PHILHARMONIC

NL

THE UNFINISHED

unfinished, clouded in mystery, powerful

BRUSSELS PHILHARMONIC PRESENTS **A BUCKET LIST CONCERT**

CONDUCTOR **ANDRIS POGA** CONCERTMASTER **HENRY RAUDALES**

FRANZ SCHUBERT **SINFONIE NR. 7 H-MOLL D.759**

"UNVOLLLENDETE" **LUCIANO BERIO** RENDERING

PROGRAMMA

Brussels Philharmonic
Andris Poga, dirigent

Openingsconcert Schubert Days Flagey

Franz Schubert
Sinfonie Nr. 7 h-Moll D.759
“Unvollendete” (1822)

- I. Allegro moderato
- II. Andante con moto

Luciano Berio
Rendering (1990)
I. Allegro
II. Andante
III. Scherzo

dirigent
Andris Poga

MUSICI BRUSSELS PHILHARMONIC

concertmeester
Henry Raudales

eerste viool
**Bart Lemmens ⁽²⁾, Camille Aubrée,
Sylvie Bagara, Sarah Bayens,
Olivia Bergeot, Annelies Broeckhoven,
Stefan Claeys, Cristina Constantinescu,
Justine Rigutto, Kristina Rimkeviciute,
Elizaveta Rybentseva, Anton Skakun,
Alissa Vaitsner**

tweede viool
**Samuel Nemtanu ⁽¹⁾,
Véronique Burstin, Dante Cáceres,
Caroline Chardonnet, Alexis Delporte,
Francisco Dourthé Orrego,
Aline Janeczek, Mireille Kovac, Eléonore
Malaboeuf, Sayoko Mundy, Eline
Pauwels, Julien Poli**

altviool
**Mihai Cocea ⁽¹⁾, Griet François ⁽²⁾,
Philippe Allard, José-Miguel Freitas,
Phung Ha, Hélène Koerver,
Agnieszka Kosakowska,
Barbara Peynsaert, Stephan Uelpenich,
Patricia Van Reusel**

cello

**Karel Steylaerts ⁽¹⁾, Kirsten Andersen,
Barbara Gerarts, Julius Himmler,
Sylvain Ruffier, Emmanuel Tondus,
Inés Iglesias Walch, Elke Wynants**

contrabas

**Jan Buysschaert ⁽¹⁾
Nassim Attar, Ben Faes,
Thomas Fiorini, Simon Luce,
Luzia Vieira**

fluit

**Caroline Simon ⁽¹⁾
Sarah Miller**

hobo

**Balder Dendievel
Maarten Wijnen**

klarinet

**Maura Marinucci ⁽¹⁾
Alba Mayorga Rodrigo**

fagot

**Karsten Przybyl ⁽¹⁾
Jonas Coomans ⁽²⁾**

hoorn

**Anthony Devriendt ⁽¹⁾
Luc van den Hove**

trompet

**Serge RigauMont ⁽¹⁾
Rik Ghesquière**

trombone

David Rey ⁽¹⁾

Sander Vets

Tim Van Medegael ⁽²⁾

tuba

Jean Xhonneux ⁽²⁾

pauken

Gert François ⁽¹⁾

celesta

Anastasia Goldberg

⁽¹⁾ aanvoerder

⁽²⁾ solist

WELKOM

Franz Schubert's Onvoltooide Symfonie: onafgewerkt, gehuld in een waas van mysterie, maar ook krachtig en diep romantisch. De iconische dirigent Nikolaus Harnoncourt omschreef de symfonie als een stuk met de "vreemdheid, verrassing en schok van een steen die van de maan komt." Het werk was absoluut vernieuwend, maar weerspiegelt tegelijk de tijdsgeest waarin het ontstond: melodieus, romantisch, barstensvol emoties en gevoelens.

Bij de 150ste verjaardag van Schuberts sterfdag in 1978 trekken de fragmentarische overblijfselen van Schuberts andere en onvoltooide symfonie, de Tiende Symfonie in D waaraan hij werkte net voor zijn dood, de aandacht van de Italiaanse componist Luciano Berio (1925-2003). Hij werkt de symfonie af, af zonder het te voltooien de 'stijl van', maar door het restaureren - zoals een oud fresco.

Berio laat de bewaarde fragmenten intact, en vult de leemten met nieuwe muziek die de hiaten niet opvult, maar wel verbindt. "Voor de open gedeelten componeerde ik een soort verbindend weefsel dat steeds anders en wisselend is, maar altijd pianissimo en 'vaag', vermengd met herinneringen aan de late Schubert." Een muzikaal weefsel dat net als cement de stenen van een huis verbindt."

TOELICHTING

Toen Franz Schubert (1797-1828) in 1828 stierf, liet hij niet alleen een gigantisch repertoire na, maar ook tal van schetsen en notities van onvoltooide werken. Naar aanleiding van de 150ste verjaardag van zijn sterfdag in 1978, werden deze schetsen opnieuw vergeleken en geordend. Vooral de onvoltooide Sinfonie Nr. 7 h-Moll D.759 wekte de aandacht: talrijke componisten en muziektheoretici probeerden intussen om de symfonie te voltooien. De meest opmerkelijke poging daartoe was misschien wel die van het Chinese IT-bedrijf Huawei in 2019. Op basis van een analyse van de toon, de klankkleur en het melodisch materiaal van de eerste twee delen, en met behulp van de kunstmatige intelligentie van één van hun smartphones, simuleerden ze een vervolg op de symfonie. Dat werd op zijn beurt gereviseerd en verder verwerkt door filmcomponist Lucas Cantor. Of het eindresultaat Schubert echt opnieuw tot leven bracht, valt te betwijfelen, maar het experiment bewijst wel de tijdloosheid en kwaliteit van het oorspronkelijke werk.

Wat de Italiaanse componist Luciano Berio (1925-2003) met Schuberts - eveneens onafgewerkte - Tiende Symfonie in D majeur deed, is van een heel andere orde. Berio staat onder andere bekend om zijn eigenzinnige

bewerkingen en transformaties van zowel eigen muziek als die van andere componisten, gaande van Monteverdi tot Mahler. Zijn doel was niet om de Tiende Symfonie te reconstrueren alsof Schubert ze zelf geschreven zou hebben. Wel creëerde hij met *Rendering for orchestra* een uniek fresco, waarbij zijn nieuw gecomponeerde muziek de cement vormt die Schuberts overgeleverde fragmenten aan elkaar bindt.

EEN OPEN EINDE

De Oostenrijkse componist Franz Schubert werd geboren in Wenen, een stad waar de muziek bloeide onder componisten als Haydn, Mozart en Beethoven. En hoewel hij tijdens zijn korte leven weinig bekendheid verwierf, kan Schubert zeker even baanbrekend genoemd worden. Tegen dat Beethoven op zijn dertigste zijn Eerste Symfonie uitbracht, had Schubert in diezelfde tijd al zijn hele oeuvre bij elkaar gecomponeerd. Hij had de reputatie een harde werker te zijn en veel op korte tijd te schrijven; zo had hij op zijn twintigste al zes opera's, vijf symfonieën, een tiental strijkkwartetten en enkele honderden liederen bij elkaar gecomponeerd.

Schubert verwierf vooral bekendheid met zijn liederen – er zouden er in zijn hele leven uiteindelijk een zeshonderdtal uit zijn pen vloeien. De introverte

Schubert vond zijn inspiratie en evenbeeld in de fijngevoelige verzen van dichters als Goethe, Schiller en Heine; hij was dan ook een meester in het vertalen van de emotionele inhoud van hun gedichten naar de muziek. Naast het liedgenre legde Schubert zich ook toe op instrumentale muziek, vooral naar het einde van zijn leven toe. Hij componeerde in totaal dertien symfonieën, waarvan echter slechts ongeveer de helft voltooid raakte. Geen van deze symfonieën kende een uitvoering tijdens zijn leven, en ze werden ook pas jaren na zijn dood uitgebracht. Dat zorgde onder andere voor een ingewikkelde chronologie en nummering. Zo kreeg Schuberts Sinfonie in C-Dur (D 944), bijgenaamd "Die Große", het volgnummer 9 toegekend aan het einde van de 19de eeuw, omdat men vermoedde dat een zevende symfonie van hem verloren was gegaan. Toen bleek dat dit niet het geval was, en er dus slechts acht voltooide symfonieën van Schubert waren, werd deze nummering toch nog aangehouden.

De zevende - of achtste in de traditionele nummering - symfonie kreeg de bijnaam "Die Unvollendete", aangezien Schubert slechts twee delen ervan afwerkte. Van het derde zijn slechts enkele schetsen overgeleverd, die duidelijk van mindere kwaliteit zijn dan de voorgaande delen. Dit zou erop kunnen wijzen dat Schubert wel van plan was er een vierdelige symfonie van te maken.

Waarom hij daarvan afzag, zal wellicht nooit opgehelderd worden. Vast staat wel dat de symfonie zelfs onvoltooid een uniek meesterwerk is. Naast de driedelige maatsoort van beide delen en de ongebruikelijke toonaard si-klein, is ook de beklemmende start van de symfonie bijzonder: vanuit de stille lage strijkers stijgt een klaaglijk thema op, dat langzaam verder opbouwt. Ook het tweede deel is gehuld in eenzelfde droevige en troostende sfeer.

UNIEK METSELWERK

De Onvoltooide Symfonie is geen alleenstaand geval. Schubert was in die jaren volop aan het experimenteren met nieuwe uitdrukkingsmogelijkheden, waarbij hij geregeld op problemen met de symfonische vorm stuitte. Pas in 1825-1826 vond hij een oplossing tijdens het schrijven van zijn Negende Symfonie. Hij begon nog aan een tiende, maar het bleef bij enkele schetsen. En met die fragmentarische overblijfselen ging Berio in 1989 aan de slag: "De laatste jaren werd mij steeds weer gevraagd 'iets' met Schubert te doen, maar ik heb deze vriendelijke doch lastige uitnodiging altijd afgeslagen. Totdat ik een exemplaar ontving van de schetsen die de 31-jarige Franz gedurende de laatste weken van zijn leven had verzameld ter voorbereiding van een Tiende Symfonie in D groot. Deze schetsen zijn tamelijk complex en van grote schoonheid: ze werpen een nieuw licht op de nieuwe

wegen die Schubert aan het bewandelen was, weg van Beethovens invloed. Verleid door deze schetsen heb ik daarom besloten ze te restaureren: restaureren en niet voltooiën, noch reconstrueren.”

De bewaarde fragmenten uit het driedelig orkestwerk liet Berio dan ook quasi intact - hij herstelde ze hooguit. De leemtes voorzag hij van nieuwe muziek die de bestaande fragmenten als een soort cement met elkaar verbindt. Hij omschreef het als volgt: “In de open gedeelten tussen de ene schets en de volgende, componeerde ik een soort verbindend weefsel dat steeds anders en wisselend is, maar altijd pianissimo en ‘vaag’ gemengd met herinneringen aan de late Schubert (de Pianosonate in Bes, het Pianotrio in Bes etc.), en dwarsverbindingen van materiaal dat is gebaseerd op fragmenten uit dezelfde schetsen.”

Rendering klinkt zowel ‘Schubertiaans’ als ontegensprekelijk van Berio’s hand, met coloristische effecten in de vorm van flageoletten, glissandi, tremolo’s en tal van moderne geluidseffecten. Ook de complexe polyritmiek en passages met een volledige chromatische toonladder voor koperblazers - onspeelbaar voor de natuurtrompetten en -hoorns uit de tijd van Schubert - geven blijk van Berio’s persoonlijke bijdrage. Berio was zich bewust van deze anachronismen,

en plaatste daarom ter verantwoording de originele pianoschetsen onder de orkestpartituur. Zo blijft Schubert in alle lagen van het werk aanwezig.

Toelichting door Aurélie Walschaert*

* het deel over Rendering van Luciano Berio werd herwerkt op basis van een tekst van Kathleen Snyers

ANDRIS POGA, DIRIGENT

www.andrispoga.com

Sinds het seizoen 2021/22 is Andris Poga chef-dirigent van het Stavanger Symphony Orchestra. Van 2013 tot 2021 was Poga muziekdirecteur van het Latvian National Symphony Orchestra (LNSO) waarmee hij vandaag verder mee blijft samenwerken als artistiek adviseur.

Hoogtepunten uit afgelopen jaren zijn concerten met vooraanstaande orkesten uit Duitsland, Frankrijk, Italië, Japan en Scandinavië. Na eerdere succesvolle samenwerkingen kwam Poga terug naar het NDR Elbphilharmonie Orchester Hamburg, het Tonhalle-Orchester Zürich, het Gewandhausorchester Leipzig, SWR Symphony Stuttgart, het NHK Symphony Orchestra Tokyo en vele anderen. Ook dirigeerde hij het Wiener Symphoniker, Saint Petersburg Philharmonic, Accademia Nazionale di Santa Cecilia, het Orchestre National de France, het Royal Philharmonic Orchestra, Hong Kong Philharmonic en Sydney Symphony.

In 2010 won Andris Poga de eerste prijs van de Evgeny Svetlanov International Conducting Competition, dit zorgde voor internationale bekendheid. Hij was van 2011 tot 2014 assistent-dirigent bij Paavo Järvi van het Orchestre de Paris en van 2012 tot 2014 was hij assistent-dirigent van het Boston Symphony Orchestra. Andris is afgestudeerd als dirigent aan de

Jazeps Vitols Latvian Academy of Music.
Ook studeerde hij filosofie aan de
universiteit van Letland en directie aan
de Universität für Musik und darstellende
Kunst Wien.

BRUSSELS PHILHARMONIC

www.brusselsphilharmonic.be

**“De wereld heeft symfonische muziek
nodig. En symfonische muziek heeft de
wereld nodig.”**

Dat is de overtuiging van Brussels
Philharmonic. Als symfonisch orkest,
opgericht in 1935 onder de vleugels
van de Belgische openbare omroep,
zit het in ons DNA om de symfonische
wereld maximaal te ontsluiten. Door
te vernieuwen met respect voor
het waardevol verleden houden we
symfonische muziek van gisteren,
vandaag én morgen relevant en
inspirerend - voor onszelf en de hele
samenleving. Dat doen we vanuit de
historische Studio 4 van Flagey in Brussel,
samen met muziekdirecteur Kazushi Ono:
hij deelt onze open en avontuurlijke geest
en het rotsvaste geloof in de noodzakelijke
kruisbestuiving tussen kunst, het leven en
de maatschappij.

Met een werking die stevig verankerd
is in thuisstad Brussel focust
Brussels Philharmonic resoluut op 4

werkterreinen, die allemaal inzetten op het verbinden van mensen rondom symfonische muziek:

> Brussels Philharmonic Bucket List: onze eigzinnige selectie uit het groot symfonisch repertoire, met werken die je volgens ons minstens één keer in je leven live in de concertzaal gehoord moet hebben.

> Brussels Philharmonic Atelier: terug naar de oorsprong van symfonische muziek, de kunst van het musiceren in kleinere formatie. We vertragen en werken in de diepte, met extra aandacht voor het delicate detail.

> Brussels Philharmonic Lab: een plek waar muziek van vandaag de hoofdrol krijgt, onderzocht en getest wordt, of blootgesteld aan andere kunsten of uitvoeringsvormen. Een radicale keuze voor experiment en toekomst met gastdirigent Ilan Volkov.

> film & festival: als voormalig omroeporkest zit de liefde voor filmmuziek diep in ons. Daarnaast delen we onze goesting, kennis en expertise graag met partners en festivals.

Onder, rondom en doorheen de vele concertproducties loopt als rode draad EXPLORE: een veelheid aan uiteenlopende verbindende initiatieven die uitnodigen om te ontdekken, te verdiepen, te

verwonderen, te delen, te connecteren. Via onder meer ontmoetingen, podcasts, kamermuziek, wandelingen, educatieve fiches en workshops, nabesprekingen, toeleidingen op maat, digitale initiatieven en zoveel meer komt Brussels Philharmonic naar jou. Dankzij de jeugdorkestenwerking krijgen jonge musici bovendien de kans om zelf aan de slag te gaan: van amateurniveau bij Brussels Young Philharmonic (BOENK!) tot pre-professioneel bij Youth Orchestra Flanders.

De visie van muziekdirecteur Kazushi Ono, een ervaren dirigent wiens uitstraling continenten, culturen en genres overstijgt, heeft vele raakvlakken met die van het orkest: de authenticiteit waarmee het grote repertoire levend gehouden wordt, de permanente zoektocht naar innovatie en evolutie, het engagement om muziek van vandaag en morgen een centrale plek te geven, de passie om de liefde voor symfonische muziek breed en genereus te delen.

Dat delen gebeurt in de eerste plaats in thuishaven Flagey, waar het orkest repeteert, concerteert en de deuren van zijn werking open gooit, en op de grote podia en festivals in Vlaanderen. De internationale uitstraling toont zich in de opgebouwde reputatie voor het opnemen van soundtracks (waaronder de Oscar-winnende muziek voor 'The Artist'), de vele succesvolle opnames

voor labels waaronder Deutsche Grammophon, en de ambitieuze projecten op gerenommeerde podia wereldwijd (Carnegie Hall New York, Philharmonie de Paris, Musikverein Wien, Grosses Festspielhaus Salzburg, Cadogan Hall London).

Brussels Philharmonic is een instelling van de Vlaamse Gemeenschap.

BRUSSELSPHILHARMONIC

WWW.BRUSSELSPHILHARMONIC.BE

Vlaanderen
verbeelding werkt

flagey

MET DANK AAN DE BELGISCHE TAX SHELTER & BESIDETAX SHELTER